

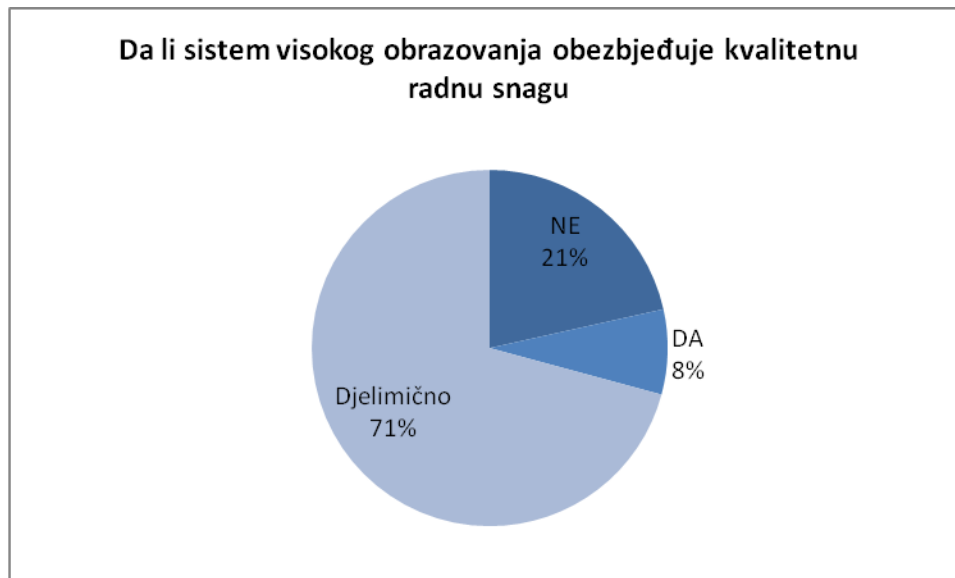
VISOKO OBRAZOVANJE U CRNOJ GORI

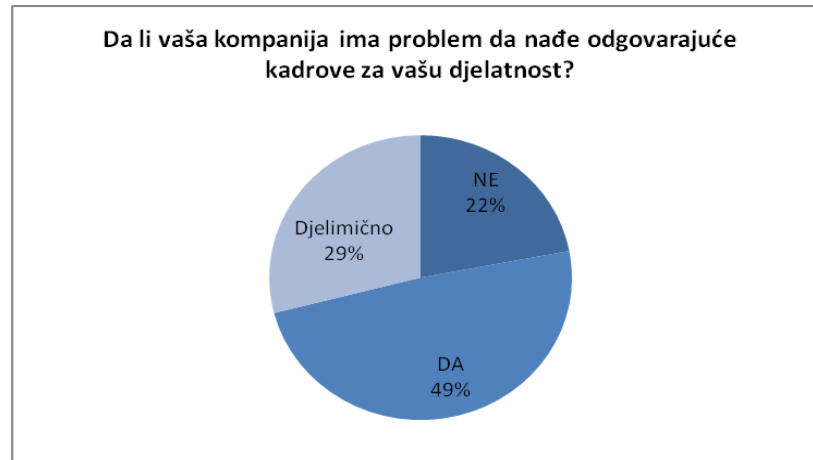
PRIVREDNA
KOMORA
CRNE GORE

- Tokom aprila 2016. godine, Privredna komora Crne Gore je sprovela anketu o percepciji privrednika o kvalitetu znanja i vještina lica sa stečenim visokim obrazovanjem crnogorskih institucija visokog obrazovanja. Uzorak je obuhvatio 130 privrednika iz 16 crnogorskih opština i različitih oblasti poslovanja.

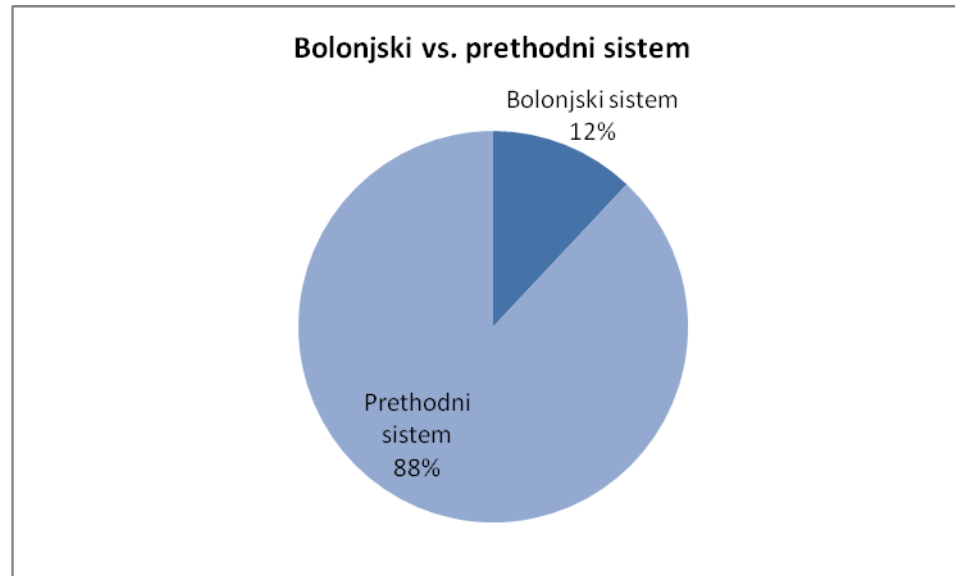
- Na pitanje, da li smatraju, na osnovu dosadašnjeg iskustva, da sistem visokog obrazovanja u Crnoj Gori obezbjeđuje kvalitetnu radnu snagu za tržište rada samo 7,7% anketiranih privrednika smatra da sistem visokog obrazovanja u Crnoj Gori obezbjeđuje kvalitetnu radnu snagu za tržište rada, dok njih 70,8% smatra da crnogorski visoko obrazovni sistem tek djelimično zadovoljava potrebe za kadrovima, a 21,5 % smatra da ne obezbjeđuje.

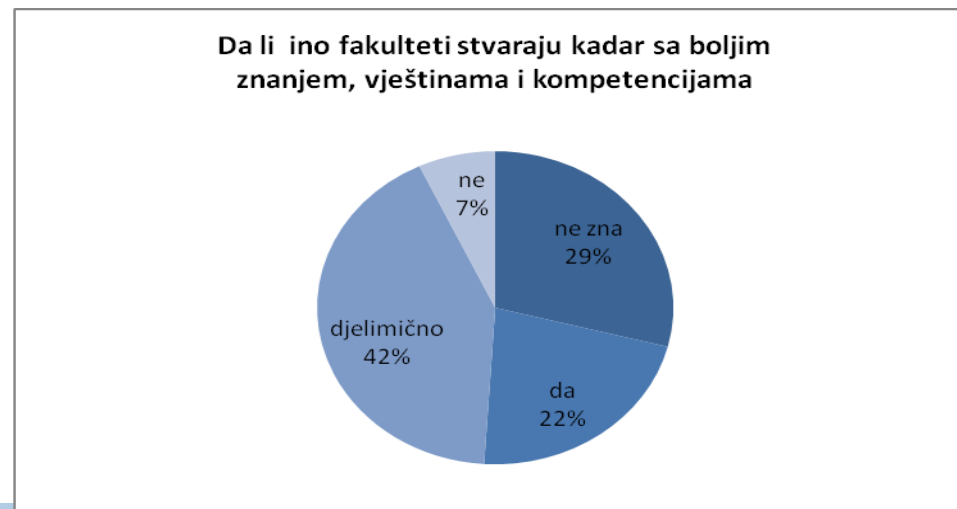
- Polovina anketiranih ima problema da nađe odgovarajuće visoko obrazovne kadrove koji su specijalisti za djelatnost u kojoj u posluju, njih 28,5% se djelimično suočava sa tim problemom, a 22,3% privrednika nema problema sa pronalaženjem stručnjaka za svoje kompanije.

- Skoro 90% privrednika je mišljenja da je prethodni sistem u visokom obrazovanju bio kvalitetniji u odnosu na novi reformisani sistem u skladu sa Bolonjom.

- Takođe, privrednici uglavnom nisu konsultovani prilikom izrade studijskih programa od strane institucija visokog obrazovanja u Crnoj Gori. Konsultacije prilikom izrade studijskih programa: sa DA je odgovorilo njih 7 odnosno 5.4% a sa ne 123 odnosno 94.6%
- Mišljenja privrednika su podijeljena kada su u pitanju znanja, vještine i kompetencije svršenih studenata iz inostranstva, te 22,3% anketiranih smatra da su kvalitetniji oni radnici koji su završili studije u inostrantvu dok 41,5% anketiranih smatra da je to samo djelimično tačno. Samo 7% privrednika smatra da kvalitetniju radnu snagu predstavljaju oni koji su školovali na crnogorskim institucijama visokog obrazovanja, dok 29,2% anketiranih nije do sada imalo priliku da zapošljava svršene studente sa inostranih fakulteta

- Ukoliko kompanije nisu zadovoljne znanjem i kompetencijama svojih zaposlenih taj problem uglavnom prevazilaze organizacijom obuka u kompaniji ili slanjem svojih zaposlenih na pohađanje edukativnih aktivnosti koje organizuje Privredna komora. U nešto manjem broju slučajeva privrednici organizuju studijske posjete kompanijama u okruženju i EU i saradnji sa obrazovnim institucijama u cilju pohađanja dodatnih specijalističkih kurseva kako bi unaprijedili kvalitet svojih radnika, dok se vrlo rijetko otpuštaju radnike kojima nisu zadovoljni i zapošljavaju novu radnu snagu.

Organizacijom obuke u kompaniji	76,2%
Pohađanjem edukativnih aktivnosti u Privrednoj komori	35,4%
Saradnjom sa obrazovnim institucijama u cilju organizacije dodatnih specijalnih kurseva	21,5%
Studijske posjete drugim sličnim institucijama-kompanijama u okruženju i EU	26,2%
Zapošljavanje nove radne snage	16,2%

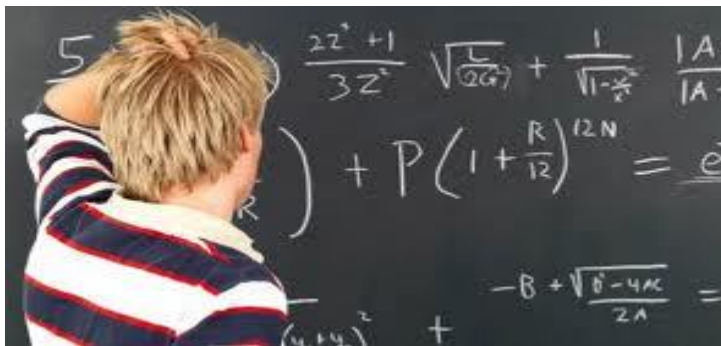
- U anketi privrednicima je bilo ponuđeno da ocijene nivo sposobnosti svršenih visokoškolaca crnogorskih institucija visokog obrazovanja na odgovarajućem radnom mjestu. Generalno posmatrano crnogorski privrednici smatraju da radnici posjeduju srednji nivo pobrojanih sposobnosti. **Visok nivo zadovoljstva pripisuju kompjuterskoj i tehničkoj pismenosti svojih radnika**, a najmanje su zadovoljni njihovim preduzetničkim vještinama, posvećenosti detaljima i svjestnosti o poslovnom okruženju.

SPOSOBNOSTI NA RADNOM MJESTU	Nizak nivo	Srednji nivo	Visok nivo
Kompjuterska i tehnička pismenost	6,2%	69,2%	24,6%
Znanje stranih jezika	21,5%	61,6%	16,9%
Procesuiranje i interpretacije brojčanih podataka	21,5%	66,2%	12,3%
Primjena tehničkih znanja	25,4%	61,5%	13,1%
Efikasna verbalna komunikacija	19,2%	66,2%	14,6%
Efikasna pismena komunikacija	28,5%	55,3%	16,2%
Timski rad	22,3%	64,6%	13,1%
Efikasan samostalan rad	30,8%	62,3%	6,9%
Posvećenost detaljima	44,6%	47,7%	7,7%
Svjesnost o poslovnom okruženju	40,8%	52,3%	6,9%
Preduzetničke vještine	51,6%	43,8%	4,6%

- Takođe, u anketi je zataženo od privrednika da ocjene i lične sposobnosti svršenih visokoškolaca. Kao i u slučaju sposobnosti na radnom mjestu opšti stav privrednika je da crnogorski visokoškolci posjeduju srednji nivo ponuđenih sposobnosti. **Pozitivni stav i energija je ono što su izdvojili kao bitnu ličnu sposobnost koju posjeduju**, dok smatraju da je sposobnost za rad pod pritiskom, odgovornost, profesionalizam i radna etika na relativnom niskom nivou.

Lične sposobnosti	Nizak nivo	Srednji nivo	Visok nivo
Sposobnost za rad pod pritiskom	30,8%	57,7%	11,5%
Prilagodljivost i fleksibilnost	16,9%	70,8%	12,3%
Pozitivan stav i energija	15,4%	62,3%	22,3%
Vrijednosni sistem	18,5%	69,2%	12,3%
Odgovornost	26,9%	57,7%	15,4%
Lična posvećenost	26,2%	61,5%	12,3%
Profesionalizam i radna etika	28,5%	60,7%	10,8%

- Izazovi sa kojim se suočava reforma visokog obrazovanja u Crnoj Gori su predmet interesovanja različitih aktera, kako naučnih insitucija tako i privrede i cijelog društva. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti je u svojoj Studiji **Crna Gora u XXI stoljeću– u eri kompetitivnosti**, posvetila veliku pažnju.

- U ovoj Studiji se navodi da visoko obrazovanje Crne Gore karakteriše:
 - ekspanzija broja studenata,
 - ekspanzija visokoškolskih ustanova i studijskih programa,

Oko 80% svršenih srednjoškolaca upisuje se visokoškolske ustanove u CG.

Ističe se da je ekspanzija visokoškolskih ustanova neusaglašena sa razvojem Crne Gore i tržištem rada.

- **Nedovoljna uključenost privrede prilikom izrade studijskih programa.** (Veće povezivanje sa privredom se u poslednje vrijeme radi kroz niz zajedničkih projekata vezanih za cjeloživotno učenje i uvođenje ishoda učenja na kojima će biti bazirani svi studijski programi na svim nivoima, tj. ciklusima studiranja).
- **Ne postoji odgovarajuća veza sa tržištem rada.** (poslednjih godina kroz različite projekte teži se uspostaviti bolja veza sa tržištem rada, prije svega kroz kreiranje centra za karijernu orijentaciju, bolju saradnju sa ZZCG i privredom itd).
- **Nedostatak sredjenih podataka o opterećenosti nastavnog kadra predmetima i brojem časova.** Pojedina istraživanja objavljena u medijima navode da pojedini profesori predaju po deset, dvadeset do četrdeset predmeta. Broj studenata po nastavniku kreće između 1:16 i 1:83.
- **Nedostatak osnovnih studija na engleskom jeziku**

- **Mobilnost predavača i istraživača postoji, ali i dalje nije na odgovarajućem nivou** (Nešto je povećana, od kada je CG postala članica panevropske EURAXESS mreže za mobilnost istraživača. U njoj su sva tri CG univerziteta. Postoji i nacionalni portal umrežen sa evropskim gdje se mogu naći sve informacije o slobodnim radnim mjestima za istraživače unutar mreže. U okviru mreže napravljene sve informacije za odlazeće i dolazeće istraživače).
- **Slaba informisanost javnosti o Bolonjskom procesu**
- **Slaba informisanost o razlikama Bolonjskog okvira i nacionalne implementacije**
- **Neuskladjenost apsorbcionih mogućnosti tržišta rada sa ponudom visokoobrazovanih kadrova. Najveća ponuda visokoobrazovanih na tržištu rada u istoriji CG**

Aktuelna reforma i predlog implementacije 3+2+3 sistema na Univerzitetu Crne Gore, Multiplikativni efekat na sistematizacije privrede i državne uprave. Prepoznatljivost ponudjenih kvalifikacija nivoa obrazovanja na tržištu rada.

Mogući pravci i perspektive razvoja reforme obrazovanja u Crnoj Gori

- **Obezbjeđenje i unapređenje kvaliteta obrazovanja** koje bi se realizovalo kroz unapređenje kontrole kvaliteta svih nivoa visokog obrazovanja u skladu sa zakonskom regulativom i unapređenje rada savjeta. U tom smilu, potrebno je stalno ažurirati i unapređivati studijske programe.
- **Institucionalizovati partnerstvo između ustanova visokog obrazovanja i privrede** Usklađivanje obrazovanja sa privredom i tržištem rada je od krucijalnog značaja za svrsishodnost napora reforme obrazovnog sistema. Stoga je neophodno stalno ulagati napore za jačanje veza sa privrednim sektorom i uključivanjem privrede u obrazovni sistem. Svi studijski programi trebaju da se permanentno usaglašavaju sa promjenama i potrebama privrede i tržišta rada. Mogućnost jačeg povezivanja privrede i naučno-istraživačkog rada treba promovisati u zajedničkim istraživačkim projektima, kao i stimulisanjem stvaranja strateških partnerskih odnosa između obrazovnih institucija i privrede kroz stvaranje istraživačkih i razvojnih jedinica u privrednim subjektima.
- **Organizovati mogućnost praćenja nastave studijskih programa u popodnevnim i večernjim terminima.** Dosadašnja primjena Bolonjskog okvira u Crnoj Gori nije implementirala mogućnost realizacije nastave popodne i uveče, osim kod par univerzitetskih jedinica. Ovakvim pristupom nije pružena mogućnost zaposlenim da nastave svoje obrazovanje.
- **Razvoj etike.** Naročito je važno isticati etičku dimenziju obrazovnog i naučnog rada, kroz etičke kodekse i obrazovanje studenata u procesu obrazovanja i istraživanja. Potrebno je kontinuirano podizati nivo svijesti i uspostaviti pravi odnos prema etičkim izazovima novih naučnih dostignuća.

Mogući pravci i perspektive razvoja reforme obrazovanja u Crnoj Gori

- **Jačati posvećenost akademskog kadra ustanovama visokog obrazovanja.** Predavački rad preko norme časova profesori bi obavljali volonterski. Na taj način će se napraviti balans izmedju potrebe institucije i mogućnosti profesora, bez uplitanja materijalnog motiva.
- **Napraviti javno dostupnu bazu podataka o opterećenosti nastavnog kadra brojem predmeta i časova u cilju promocije transparentnosti rada ustanova visokog obrazovanja.**
- **Podizanje preduzetničko-inovativnog karaktera obrazovanja.** Preduzetništvo je ključni pokretač inovacija, konkurentosti i rasta. Preduzetnici iniciraju ideje za stvaranje bogatstva i razvoj privrede.
- **Internacionalizaciju sistema obrazovanja.** Efikasno povezivati obrazovne i naučne institucije sa međunarodnim partnerima. Uvoditi nastavne programe na engleskom jeziku, čime bi se omogućilo da strani partneri i korisnici budu uključeni u čitav proces. Ulazak u EU podrazumijeva ulazak na tržište od 500 miliona stanovnika i dominantnim engleskim i njemačkim jezikom. U tom smislu, unapređenje kvaliteta obrazovnog sistema Crne Gore treba da prati odlučnija strategija razvoja sistema obrazovanja i u budućnosti stvaranja vizije Crne Gore – univerzitetske države, gdje bi bila razvijena kvalitetna ponuda studijskih programa na engleskom jeziku, za strane studente i koristeći komparativnu prednost jezika kojim se govori na teritoriji bivše Jugoslavije za studente iz toga područja.

•

Zahvaljujem na pažnji!

PRIVREDNA KOMORA CRNE GORE

ul. Novaka Miloševa 29/II,

81000 Podgorica,

tel: +382 20 230 714

fax: +382 20 230 493

www.pkcg.org; pkcg@pkcg.org